

Ярославський С. Ю.,

аспірант

Київського університету інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА У МЕДИЧНІЙ СФЕРІ, ЙОГО ПРИНЦИПИ ТА ЗАСАДИ

Анотація. Дана стаття є комплексним дослідженням поняття інформаційного права, як об'єкта цивільних правовідносин у сфері медичного обслуговування. Розібрано базові засади інформаційного права у медичній сфері та методи їх реалізації.

У статті обґрунтовано вибір теми дослідження, розкрито зв'язок із різними науковими підходами та темами, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, охарактеризовано методи наукового пізнання, використані в дослідженні.

Напрямки дослідження охоплюють: розгляд понятійно-категоріального апарату інформаційної складової сфери медичного обслуговування; аналіз основних принципів та засад функціонування інформаційного права.

Проведено всебічний аналіз наукових підходів до поняття інформаційних правовідносин, визначено їх цивільно-правовий характер, а також досліджено інформацію як об'єкт цивільних правовідносин та його правової природи. Проаналізовано різні наукові підходи до визначення поняття «інформація у сфері медичного обслуговування».

Досліджено зміст інформаційних правовідносин у суспільстві в цілому, що на пряму пов'язано із функціонуванням медичної сфери. Повнота розгляду теми неможлива без відпрацювання питання об'єкту інформаційних правовідносин, що було здійснено в даній статті.

Оцінено важливість ролі інформації у сфері медичного обслуговування, так як вона охоплює усі сфери медичних відносин: від інформованої добровільної згоди на медичне втручання, інформування про право на лікування на підставі нових клінічних протоколів до можливості участі в клінічних дослідженнях.

Проведено аналіз нормативної реалізації інформаційних прав в вибраних напрямках надання медичної допомоги. Розглянуто провідні наукові концепції підходів до поняття інформаційного права та висвітлено найбільш вдалі приклади на думку автора. Здійснено історичний екскурс на шляху формування правової категорії інформаційного права у медичній сфері.

Ключові слова: інформація у сфері медичного обслуговування, цивільні правовідносини, інформаційні правовідносини у сфері медичного обслуговування, медична інформація, медична таємниця, медична допомога, медичне обслуговування, персональні дані.

Yaroslavskyi S. Yu. The concept of information law in the medical field, its principles and foundations

Abstract. The article is given to the comprehensive understanding of the concept of information law, as an object of civil law in the field of medical services. The basic ambush of information law in the medical sphere and methods of its implementation were analyzed. In the article, a selection of topics of research was outlined, links were made from various scientific approaches and topics, a meta, a task, a subject and an object of research were identified, the methods of scientific knowledge were characterized, and the results were quoted. Directions to follow are astonishing: a look at the conceptual and categorical apparatus of the information warehouse sphere of medical services; analysis of the main principles and ambush of the functioning of information law. A comprehensive analysis of scientific approaches was carried out to understand the informational legal principles, their civil and legal nature was determined, and the information as an object of civil legal principles and legal nature was also carried out. Analyzed the various scientific approaches to the definition of understanding “information in the field of medical services”. It has been reported that informational legal documents have been added to the service as a whole, which is directly related to the functioning of the medical sphere. It is impossible for those to look at it without reviewing the object of informational legal documents, which was stated in this article. The importance of the role of information in the field of medical services was assessed, so it's like watching all the spheres of medical advice: informing about goodwill in medical education, informing about the right to be tested on the presentation of new clinical protocols to the possibility of participating in clinical trials. An analysis of the normative implementation of

information rights in selected on a straight line to get medical help. Examined scientific concepts of approaches to the understanding of information law and the most far away applied to the author's thought. A historical excursus on the path of forming a legal category of information law in the medical sphere has been created.

Key words: *information in the field of medical care, civil legal relations, informational legal relations in the field of medical care, medical information, medical secrecy, medical assistance, medical care, personal data.*

Постановка проблеми. Інформаційне право у медичній сфері та алгоритми його закріплення, управління, а також всебічного менеджменту на державному рівні вимагають не тільки перегляду чинного законодавства, а і загального-наукового екскурсу в світову правничу практику для визначення сутності та аналізу правової реалізації потреби суспільства у захисті інформаційних прав кожного суб'єкта медичних правовідносин. Для комплексності формування сутності поняття інформаційного права на прикладі медичної сфери необхідно дослідити почну нормативну позицію держави та актуальне наукове бачення на задоволення суспільних потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Характер інформаційних правовідносини відрізняється своїм опосередкованим характером та багатоплановою правовою сутністю. Початкові аспекти цього питання науковцями розглядалися у періоді кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. Над визначенням поняття інформаційних правовідносин працювали у своїх дослідженнях такі науковці, як К. І. Беляков, О. В. Олійник та ін. Також інформаційно-правову науку тісно пов'язана з поглядами Ю. А. Нисневича, А. А. Письменського, В. Д. Елькина. Але, значного розвитку цей правовий напрям здобув у наші дні в Україні у працях І. В. Арістової, К. І. Белякова, В. Д. Гавловського, О. Г. Додонова, О. В. Кохановської, В. С. Цимбалюка, Л. П. Коваленко О. В. Синьокий Д. О. Перов М. В. Фігель В. А. Копилов Р. А. Майданик В. Г. Афанасьєв І. Я. Сенюти та ін. Слід зауважити, що незважаючи на різноманіття відпрацьованих проблем, наукової єдності зі суттєвої кількості питань в інформаційній сфері ще не досягнуто. Причина цього зумовлена стрімким розвитком суспільства, нормативної бази у сфері інформаційного права, створенням новітніх чи модернізацією вже існуючих суспільних явищ, що потребують відповідного правового забезпечення в інформаційно-правовій галузі.

Формулювання цілей статті.

Цілі дослідження цієї статті можна визначити як такі:

- узагальнення та структуризація понятійного апарату інформаційного права як складової сфери медичного обслуговування;
- встановити правову сутність інформації та інформаційних правовідносин у сфері медичного обслуговування шляхом аналізу його принципів та засад;
- визначити поняття й особливості застосування інформаційних прав у сфері медичного обслуговування;

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток світового суспільства тісно пов'язаний з всезростаючими процесами інформаційної глобалізації, адже інформація сьогодні пронизує усі сфери людського існування. Одним з найбільш дискусійним є питання про природу інформації як об'єкта в науці другої половини ХХ ст. Сьогодні в нормативних актах та науковій літературі є достатньо визначень поняття «інформація», яке застосовується для різних напрямків суспільства, однак для юридичної науки особливе значення має поняття інформаційних відносин та їх змісту. Хоча суттєва кількість законодавчих актів, які прямо чи опосередковано адмініструють інформаційні відносини, однак чітке визначення цього поняття відсутнє.

Як зазначав Л. П. Коваленко у своїй роботі «Інформаційні відносини»: «розвиток теорії інформаційних правовідносин ґрунтується на принциповому розмежуванні типів останніх. Інформаційні правовідносини безпосередньо пов'язані з формуванням, створенням, перетворенням та використанням інформації, зберіганням інформації, передачею і розповсюдженням інформації та ін.» [1].

Також потрібно згадати думку О. В. Синього який зазначав, що «інформаційні правовідносини – це суспільні відносини, які виникають під час створення, розподілу та використання інформації та врегульовані нормами інформаційного права, учасники якого володіють відповідними юридичними правами та обов'язками» [2, с. 98]. Подібну позицію висловлює і О. В. Кохановська [3, с. 93]

Досліджуючи у своїй дисертації питання інформаційних правовідносин Д. О. Перов, визначив їх як «різновид правових та інформаційних відносин, які врегульовані регулятивними, охоронними та спеціалізованими нормами інформаційного права, вольові суспільні відносини, що виникають між фізичними особами, юридичними особами, об'єднаннями громадян, суб'єктами владних повноважень та державою на основі наділення їх необхідними повноваженнями стосовно вільного створення, збирання, одержання, зберігання, оброблення, використання, поширення, охорони, захисту та забезпечення безпеки інформації, в межах яких реалізуються заходи з реалізації національних інформаційних інтересів, законних інформаційних прав і свобод, обов'язків, забезпечення законності та інформаційного правопорядку» [4, с. 9].

Інформаційне право як категорію можна розглянути в різних аспектах:

- напрямок суспільних відносин;
- інституція в юридичній науці;
- навчальна дисципліна.

Як напрямок суспільних відносин інформаційне право може розглядатися у двох змістах: об'єктивному і суб'єктивному. В об'єктивному змісті інформаційне право – це врегульований нормативними актами комплекс суспільних відносин, об'єктом яких є інформація. У суб'єктивному змісті інформаційне право – це комплекс прав і обов'язків суб'єктів суспільних відносин щодо інформації.

Як інституція в юридичній науці інформаційне право – це відносно автономна інституція правової науки щодо дослідження проблем суспільних відносин, об'єктом яких є інформація.

Як навчальна дисципліна інформаційне право – це комплекс знань, що подаються для вивчення теорії і практики регулювання суспільних відносин, об'єктом яких є інформація [5].

Якщо перейти до розгляду поняття інформаційних відносин у сфері медичного обслуговування – це врегульовані нормами законодавства інформаційні відносини щодо взаємних прав та обов'язків, встановлених і гарантованих державою, що здійснюються у сфері надання медичної допомоги.

Інформаційні правовідносини в сфері медичного обслуговування, нерозривно пов'язані з центральним елементом таких правовідно-

син, об'єктом. Об'єкти інформаційного права можна визначити як матеріальні, інтелектуальні, творчі явища та процеси, стосовно яких суб'єкти інформаційного права здійснюють правовідносини в інформаційній сфері.

Під характеристики об'єктів інформаційних правовідносин підпадають: інформація, дані, бази даних, інформаційні ресурси, програми, друкарські твори, тиражі газет, книг, журналів, аудіо- і аудіовізуальні матеріали, рекламні продукти, самі комп'ютери, інформаційні системи, засоби інформатизації і зв'язку тощо.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 р об'єктами інформаційних правовідносин є інформація [6].

Ст. 1 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р., дає визначення поняттю «дані» – це інформація у формі, придатній для автоматизованої обробки її засобами обчислювальної техніки [7]. У сфері медичного обслуговування, це буде інформація, яка міститься в електронних реєстрах, як прикладом. Відомості – це інформація, яка зберігається на матеріальних носіях. Як приклад можна навести інформацію, що знаходиться в медичній карті хворого на стаціонарному лікуванні.

Значущим надбанням сучасного світу є інформація, вона створюється, знаходиться в обігу, використовується в різних напрямках діяльності, гарантує реалізацію різних функцій та завдань, які постають перед різними суб'єктами інформаційних відносин.

Спробуємо сформулювати власне визначення інформації у сфері медичного обслуговування. Інформація у сфері медичного обслуговування – це дані, які формуються, акумулюються та передаються під час суспільно-правових відносин у сфері медичного обслуговування, що супроводжує процес надання медичної допомоги, та зберігаються на фізичних носіях або у цифровому вигляді.

Інформаційні відносини у медичній сфері ґрунтуються на принципах правового регулювання інформаційного права, під якими мають на увазі базові вихідні положення, які нормативно тлумачать і закріплюють фактичні правила суспільних відносин. Через імплементацію принципів інформаційного права надає формувати це право як самостійну галузь.

Основні принципи інформаційного права базуються на засадах загальних конституційних норм, що закріплюють інформаційні права і свободи та забезпечують їх реалізацію, а також на особливостях та юридичних властивостях інформації як об'єкта правовідносин.

Основні засади закладені у конституційних інформаційних нормах, формують такі принципи інформаційного права у медичній сфері.

Принцип пріоритетності прав особистості. Цей принцип встановлюється ст. 3 Конституції, в якій стверджується, що людина її життя та здоров'я, а також забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Отже, що органи державної влади зобов'язані захищати права і свободи людини і громадянина в медичній інформаційній сфері [8].

Принцип вільного виробництва та розповсюдження будь-якої інформації, не обмеженої законом. Визначені засади, основані на конституційних положеннях, що відповідають духу демократичної держави, та обмеження цієї свободи можливе тільки у особливих випадках передбачених законом.

Принцип заборони виробництва і розповсюдження інформації, шкідливою і небезпечною для розвитку особистості, суспільства, держави. Функціонує за для захисту особистості, суспільства, держави від впливу шкідливої інформації, яка може привести до порушення інформаційних прав і свобод, дестабілізації суспільства, порушення стабільності і цілісності держави.

Принцип відкритості інформації, не обмеженої законом. Принцип полягає в тому, що будь-яка державна організація не може вводити обмежень по доступу зацікавлених осіб до такої інформації, якою вона володіє, що стосується прав та свобод суб'єктів інформаційного права та становить суспільний інтерес. Виключення застосовуються на підставі законодавчих актів.

Принцип повноти обробки та оперативності надання інформації означає нормативно закріплений обов'язок державного органу або органу місцевого самоврядування збирати, накопичувати і зберігати інформацію в повному обсязі відповідно до визначеного обсягу обов'язків, а також надавати споживачам всю запитувану інформацію у встановлені терміни.

Принцип законності передбачає, що всі суб'єкти інформаційного права зобов'язані діяти відповідно до норм Конституції та законодавства України.

Принцип відповідальності виражає настання відповідальності за порушення вимог та приписів інформаційно-правових норм. Вразі порушення даних норм, адміністративне та кримінальне законодавство передбачають низку санкційних заходів та покарань.

Принцип об'єктної здатності інформації полягає в тому, що інформація після розповсюдження, набуває ознаки об'єкту, що існує незалежно від автора, та може бути включений в суспільний обіг.

Принцип поширюваності інформації базується на тому, що інформація може неодноразово копіюватися в необмеженій кількості копій без зміни її суті. Це призводить до того, що одна і та ж інформація може належати одночасно широкому колу суб'єктів. При цьому перелік прав на використання інформації для таких категорій одержувачів копій не тотожний.

Принцип організаційної форми полягає на тому, що дані що потрапляють в обіг закріплюються у матеріальному носії. Інформація, яка знаходиться в обігу, має чітко визначену форму (наприклад, електронний носій, паперовий). При цьому форма носія та його параметри можуть буди нормативно закріплені.

Принцип обліковості інформації це тиражована інформація що поширюється у копіях та примірниках, облік яких необхідний як для зручного аудиту так і на вимогу додержання норм (лікарська таємниця, конфіденційна, корпоративна інформація, державна таємниця).

Під час дослідження інформації як об'єкта цивільних правовідносин у сфері медичного обслуговування слід зазначити, що поділити її можна на такі складові:

1) Інформація як об'єкт правовідносин у сфері медичної допомоги.

– Інформація, що пов'язана з процесом організації надання медичної допомоги

– Інформація, що пов'язана з наданням медичної допомоги

2) Інформація як об'єкт правовідносин у сфері діяльності, тісно пов'язаної з медичною допомогою

– Інформація, що пов’язана з виробництвом лікарських засобів, оптовою та роздрібною торгівлею лікарськими засобами, імпортом лікарських засобів

– Інформація, що пов’язана з діяльністю банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини

– Інформація, що пов’язана з діяльністю зі взяття, переробки, зберігання донорської крові та її компонентів, реалізацією їх та виготовленням із них препаратів

Висновки та перспективи. Зміст інформаційної циркуляції можна визначити як удосконаленні правового функціонування та застосуванні норм права по захисту прав суб’єкта права – працівника медичної сфери, пацієнта як головних учасників правовідносин. Інформація виступає циркуляційним носієм, який пронизує всі стадії медичного обслуговування та забезпечує життєдіяльність процесів медичної сфери. Інформація завжди присутня в будь-яких відносинах у сфері медицини. Проінформована та добровільна згода на медичне втручання, або інформація про можливість лікування за новими

клінічними протоколами, або інформація про можливість участі в клінічних дослідженнях.

Тому основою нашого дослідження є, з одного боку, приватноправова частина медичної інформації, а з іншого – медична інформація в її основі.

Розглянувши цивільно-правову природу інформаційних відносин, поняття, принципів та засад інформації як об’єкту цивільних правовідносин у медичній сфері, ми дійшли таких основних висновків:

Пропонується визначення: інформація у медичній сфері – це дані, які формуються, акумулюються та передаються під час суспільно-правових відносин у сфері медичного обслуговування, що супроводжує процес надання медичної допомоги, та зберігаються на фізичних носіях або у цифровому вигляді. Визначено інформаційну структуру у сфері медичного обслуговування. Окреслено базові принципи інформаційного права. З’ясовано обсяг приватноправової інформації в системі інформації як об’єкта правовідносин у сфері медичної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коваленко Л. П. Інформаційні відносини. Правова інформатика. 2012. № 4 (36).
2. Синєокий О. В. Високотехнологічне інформаційне право України. Харків : Право, 2010. 360 с.
3. Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. 463 с.
4. Перов Д. О. Інформаційні правовідносини в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2014. 20 с.
5. Грицай І.О. Конспект лекцій з навчальної дисципліни інформаційне право. Д. : Міністерство внутрішніх справ України дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 123 с.
6. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2652-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
7. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
8. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>